

УДК 336.14

В. В. Малишко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8906-9060>
Л. М. Яременко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3127-5181>
О. В. Калмиков,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1811-5880>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.3.33

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

V. Malyshko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Finances, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav
L. Yaremenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Finances, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav
O. Kalmykov,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Finances, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav

DEVELOPMENT DIRECTIONS OF THE BUDGET PROCESS IN UKRAINE

У статті охарактеризовано сутність бюджетного процесу. Зазначено, що є одним із небагатьох важелів, який в умовах ринкової економіки здатний реально забезпечувати управління економікою. Вказано, яка проблема існує у бюджетному процесі України. Проведено аналіз головних напрямів змін, які стосуються підвищення ефективності бюджетного процесу. Запропоновано низку заходів для вирішення проблем бюджетного процесу.

Бюджетний процес можна назвати універсальним економічним явищем, адже у ньому відображаються всі бюджетні відносини, що мають як позитивні, так і негативні якості, і які впливають на розвиток економіки, соціально-культурну сферу та добробут населення.

Саме через бюджетний процес можна заглянути у недалеке майбутнє та спрогнозувати певні тенденції та закономірності соціально-економічного розвитку держави.

The article describes the essence of the budget process. It is noted that it is one of the few levers that, in the conditions of a market economy, is able to really ensure the management of the economy. It is indicated what problem exists in the budget process of Ukraine. An analysis of the main directions of changes related to increasing the efficiency and budgeting process was carried out. A number of measures are proposed to solve the problems of the budget process.

The budget process can be called a universal economic phenomenon, because it reflects all budget relations, which have both positive and negative qualities, and which affect the development of the economy, the social and cultural sphere, and the well-being of the population.

It is through the budget process that one can look into the near future and predict certain trends and regularities of the socio-economic development of the state.

The budget has a key place in the financial activities of the state, which ensures the mobilization, distribution and use of centralized and decentralized funds in the system of public funds. The budget is an important tool for the implementation of the social and economic policy of the state in the system of public funds and should ensure the interests of everyone.

The successful functioning of the economy of any country is closely related to the optimal provision of budget formation and implementation. The effectiveness of the budget policy depends on the quality implementation of the budget process, which should have a positive effect on the economic and financial stability of the state, its social standard of living.

The essence of the budget process is complex and multifaceted and requires legislative regulation, as it has a significant impact on the legality and effectiveness of the circulation of budget funds as constituent parts of the circulation of public financial resources.

In today's conditions, taking into account the changes to normative legal acts, the legislative regulation of the budget process is insufficient and imperfect. The conceptual apparatus needs attention. Problems related to the drafting of the Budget Declaration, the draft state budget, consideration and approval of the state budget, its implementation and reporting remain unresolved.

Ключові слова: бюджетний процес, державні фінанси, державний борг, фінансові ресурси, бюджетні програми.

Key words: budget process, public finances, public debt, financial resources, budget programs.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах економічного розвитку України правові питання формування, розподілу та використання бюджетних коштів набувають вкрай актуального значення, оскільки визначають стан фінансового забезпечення учасників бюджетного процесу, всієї громадян та країни в цілому.

Вдосконалення бюджетного процесу та його напрямів є пріоритетним питанням у вирішенні проблем, які пов'язані з модернізацією державних фінансів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок до сучасної теорії бюджетного процесу зробили такі вітчизняні й закордонні вчені-економісти, як В. Андрущенко, Н. Бак, О. Барановський, Ш. Бланкарт, Т. Боголіб, О. Василик, В. Виговська, М. Забаштанський, М. Карлін, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Маргасова, В. Мельник, Н. Мельничук, С. Михайленко, В. Опарін, В. Парето, Ю. Пасічник, А. Пігу, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, С. Юрій та інші.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНОЇ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Нині увага реформаторів фокусується на проблемах взаємодії і взаємоузгодженні бюджетного процесу на державному та місцевих рівнях; питаннях відповідності обсягів фінансування результатам, що задекларовані в бюджетних програмах; підвищенню якості бюджетних послуг та ефективності діяльності учасників бюджетного процесу; зростання дефіциту бюджету та державного боргу.

Перелік проблем є досить вагомим і кожен з них потребує детального дослідження. Саме тому актуальність даної теми дослідження не викликає сумніву.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад бюджетного процесу в Україні, а також аналіз напрямів його розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як зазначає у своєму дослідженні Бугай Т.В.: "Зазвичай бюджетний процес трактують як дії органів влади різних рівнів (державної та місцевої), які регулюються нормами бюджетного права, щодо складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів, а також складання, розгляду і затвердження звіту про їх виконання. Виходячи з цього, у широкому розумінні бюджетний процес є організованою і нормативно врегульованою діяльністю державних та місцевих органів влади у галузі бюджету. Водночас існують й дещо інші наукові дефініції, які узагальнено у таблиці 1" [1, с. 632—633].

Не всі науковці погоджуються з звичним визначенням бюджетного процесу. Зокрема, М. А. Гурвіч зазначає, що бюджетний процес — це формування бюджету, тобто його складання і затвердження. Він стверджує, що "поняття бюджетного процесу тотожне поняттю законодавчого процесу як сукупності здійснюваних стадій, що ведуть до виникнення закону". Як зауважував Є. А. Ровінський "бюджетний процес — це регламентована державною діяльністю її органів щодо складання, розгляду, затвердження і виконання бюджету, а також складання і затвердження звітів про виконання бюджету".

Виходячи із самої назви, де ключовим є слово "процес", бюджетний процес, пояснюють як процесуальний інститут бюджетного права. У тлумачному словнику Т. Ф. Єфремова зазначає, що процес пояснюється як "перебіг, хід якого-небудь явища, а також сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату".

Отже, загалом бюджетний процес розглядають як регламентовану державною діяльність, а саме його органів, яка пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням та виконанням бюджету, а також складанням та затвердженням звітів про виконання бюджету. Не можна не погодитися з думкою В. В. Бесчеревних, що бюджетний процес — це процес "складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів, а також скла-

Таблиця 1. Сутність поняття "бюджетний процес" у законодавстві та фаховій літературі

Автор(р.)	Визначення
<i>Вітчизняне законодавство</i>	
Бюджетний кодекс України (2001)	Бюджетний процес – це регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України
Бюджетний кодекс України (2010)	Бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства
<i>Фахова література</i>	
А. Ангелов (1967)	Бюджетний процес – це сукупність процедур із розробки бюджету як обов'язкового державного акта, який потребує виконання.
А. Анісімов (1976)	Бюджетний процес – це хронологічно зумовлена організаційно-правова діяльність державних органів зі складання, затвердження та виконання бюджету, основними факторами функціонування якого є: динамічність, участь у ньому всіх органів державної влади й управління, конституційно-правові норми, сукупність матеріальних норм, систему техніко-організаційних нормативів видатків, діючих стабільно протягом тривалого періоду, наявність історично зумовленої та упорядкованої системи державного механізму із суворим розподілом функцій, прав і обов'язків усіх органів.
І. Розпутенко (1997)	Бюджетний процес становить формування, затвердження та виконання бюджету, у якому закладається стратегія економічної та соціальної політики, інструмент стабілізації економіки, засіб контролю державних видатків.
Г. Поляк (1999)	Бюджетний процес – це сукупність дій виконавчих і представницьких органів влади щодо розробки та здійснення фінансово-бюджетної політики та управління бюджетною системою.
О. Віхров, С. Нішимна (2002)	Бюджетний процес – це заснована на правових нормах діяльність органів держави і органів місцевого самоврядування зі складання, розгляду проекту бюджету, затвердження та виконання бюджету, складання, розгляду і затвердження звіту про виконання бюджету.
О. Орлюк (2003)	Бюджетний процес – це сукупність дій уповноважених на основі норм бюджетного права органів державної влади та місцевого самоврядування зі складання, розгляду, затвердження і виконання бюджету, а також зі складання, розгляду і затвердження звіту про його виконання.
Н. Хімічева (2004)	Бюджетний процес – це регламентована нормами процесуального бюджетного права діяльність держави та муніципальних утворень щодо складання, розгляду і затвердження бюджету, його виконання, а також складання і затвердження звіту про його виконання.
І. Януль (2005)	Бюджетний процес не обмежується лише підготовкою закону про асигнування коштів за групами статей видатків бюджету – це постійний процес визначення пріоритетів держави, її завдань та функцій на певному етапі, розроблення відповідних цільових програм, формування управлінських стратегій, оцінки ефективності бюджетних коштів, контролю за дотриманням бюджетного законодавства та виконанням бюджетних повноважень.
К. Павлюк (2006)	Бюджетний процес – це діяльність законодавчих, виконавчих і судових органів влади, пов'язана з формуванням цілей і завдань бюджетної політики на наступний бюджетний рік і середньострокову перспективу, складанням, розглядом і затвердженням бюджетів, оцінкою отриманих результатів і контролем на всіх цих етапах, організацією управління такою діяльністю.
В. Дем'янишин (2007)	Бюджетний процес – це діяльність органів державної влади, державного управління, місцевого самоврядування та усіх учасників бюджетних відносин, що здійснюється на основі відповідних принципів, положень, заходів, методів та засобів, регулюється правовими нормами і пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням, виконанням, розглядом і затвердженням звітів про виконання бюджету держави й усіх його ланок.

Джерело: [1].

дання і затвердження звітів про їхнє виконання" [2, с. 21–22].

Бюджет є невід'ємним атрибутом кожної країни й важливим інструментом реалізації економічної та соціальної політики держави. Сьогодні особливої актуальності набуває проблема побудови досконалої та ефективної системи формування дохідної і видаткової частини державного бюджету, враховуючи її структуру, для ефективного розвитку національної економіки. Важливе значення на сьогодні має відводитись удосконаленню бюджетного процесу в Україні та врегулюванню на основі цього питання стадій його ведення. Адже на відміну від інших сфер і ланок фінансової системи, бюджет стосується всього суспільства, кожної юридичної та фізичної особи. Перешкодами на шляху зміцнення бюджетів можуть бути нестабільність законодавства, неузгодженість та суперечливість окремих його положень, а також відсутність єдиної позиції під час визначення поняття її системи принципів бюджетного процесу [3, с. 12].

Одним із небагатьох важелів, який в умовах ринкової економіки здатний реально забезпечувати управління еко-

номікою є бюджетний процес. Однак, якщо організаційна, управлінська, інституційна структури бюджетного процесу неефективні, вони самі можуть стати дестабілізуючими чинниками. Особливої актуальності питання формування основних векторів розвитку бюджетного процесу набирають в умовах зьогодення, адже від якості ухвалення і закону про бюджет залежать основні напрями розвитку країни на визначений період: буде країна орієнтована на соціальні потреби населення чи увагу буде звернено на розвиток та модернізацію економіки.

Традиційно бюджетний процес визначається як сукупність дій уповноважених органів держави та місцевого самоврядування, що здійснюється на підставі норм бюджетного права, щодо складання, розгляду, затвердження й виконання бюджетів, а також складання, розгляду та затвердження звіту про їх виконання. Виходячи з цього, у широкому розумінні бюджетний процес являє собою засновану на владних повноваженнях діяльність відповідних органів, підпорядкована суворим процедурами у галузі бюджету.

Бюджет України пройшов складний еволюційний шлях, який має відображати досконалість, проте нині

існує ціла низка проблемних питань, щої потребують негайного вирішення. Оптимізація бюджетного процесу є пріоритетним завданням в умовах економічних реформ, щої проводяться нині в Україні. Увага реформаторів концентрується на вирішенні таких проблем, як: узгодженість бюджетного процесу на державному та місцевих рівнях; відповідності обсягів виділених асигнувань результатам, що мають бути отримані внаслідок використання бюджетних ресурсів; забезпечення якості бюджетних послуг; підвищення ефективності діяльності учасників бюджетного процесу.

Як зазначають у своєму дослідженні Мацедонська Н.В. та Бойчк Д.: "До основних проблем на етапі виконання бюджету також можна віднести наступні проблеми: значна дефіцитність бюджетів та їх фінансування, суттєвий рівень Державного боргу і складність його обслуговування, невизначеність програмно-цільового методу формування бюджету. Одна з суттєвих причин дефіцитності бюджету — це незабезпечення виконання планових показників, які не завжди відповідають економічним тенденціям, а видатки значно перевищують можливості акумулювання коштів. Напрямами врегулювання цих питань є оптимізація видатків на державне управління та вдосконалення планування і виконання бюджетних програм з урахуванням насамперед досвіду країн ЄС.

Також існує ряд проблем за контролем та рухом грошових коштів, а саме: неефективне використання коштів бюджету; відсутність ефективного контролю за реалізацією бюджетних програм. Постає питання і з визначенням ефективності вкладених бюджетних коштів. Це вимагає вирішення питань з посиленням контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, а також посилення відповідальності за виявлені порушення за їх використання.

Ключовою проблемою організації та реалізації бюджетного процесу в Україні є контроль і відповідальність за виконанням бюджету. Зокрема, проблема відповідальності криється в розумінні того, що нині фінансується з бюджету зазвичай не результат, а сама функція. Отже, у процесі розподілу фінансових ресурсів розпорядники бюджетних коштів повинні їх "освоїти" у відведенні терміни, а не ефективно інвестувати. Контроль за виконанням бюджету в Україні здійснюється Рахунковою палатою, яка не має права накладати фінансові санкції, адміністративні стягнення до порушників бюджетного законодавства, а, отже, в цьому випадку функція контролю не має результативного впливового значення. Діяльність Рахункової Палати лише обмежується обов'язком інформувати органи влади з питань дотримання бюджетного законодавства та витрачання бюджетних коштів.

Нині можна стверджувати, що без реформи бюджетного процесу неможливе подолання кризових явищ у соціально-економічному житті України" [4].

В Україні, крім окреслених проблем внутрішнього характеру, вагомим впливом набувають проблеми, що пов'язані із впливом зовнішніх чинників, серед яких, є політична нестабільність, загроза суверенітету і територіальної цілісності країни, дисбаланси фінансової системи, відсутність зростання реального ВВП, волатильність курсової політики тощо. Якщо організаційна, управлінська, інституційна структури бюджетного про-

цесу не будуть відповідати реаліям, то вони самі можуть стати дестабілізуючими чинниками економіки.

Немає жодного сумніву, що Україна у довгостроковій перспективі має реальний потенціал зайняти провідне місце на міжнародній економічній арені. Проте соціальний дисбаланс усередині держави, щої зумовлений внутрішньо політичною напруженістю, є досить несприятливим фактором для поліпшення макроекономічного клімату в країні.

На жаль, в умовах сьогодення бюджетний процес в Україні досить заполітизований, що негативно впливає на доходи і видатки, а також збалансованість бюджетної системи. Проте від ефективної реалізації залежать економічні та соціальні показники в державі. Тому досить важливо деталізувати бюджетний процес, а також конкретизувати зміст та значення принципів бюджетного процесу України як вихідних засад, які беруться до уваги на кожній стадії.

Як відомо, щорічної органи законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування, бюджетні установи, організації, інші юридичні особи проводять діяльність з приводу складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету, і цей процес є надзвичайно динамічним, адже постійно змінюється значення та ролі економічних показників, з'являються нові цілі, програми і разом з тим видатки держави на їхнє виконання. Але, незважаючи на цю динаміку, бюджетний процес підпорядковується загальним, фундаментальним принципам, які є базою під час складання, розгляду, затвердження та виконання державного бюджету.

Широке розуміння бюджетного процесу полягає в тому, що вся діяльність із приводу складання бюджетів, розгляду та затвердження, виконання, підготовки та затвердження рішення про виконання відбувається в реалізації бюджетних повноважень учасників бюджетного процесу, які визначаються бюджетним законодавством і реалізуються під впливом процесуальних норм бюджетного права. Пов'язаність матеріальних і процесуальних бюджетних правовідносин зумовлює специфіку реалізації бюджетних повноважень учасників бюджетного процесу і сутність поняття "бюджетний процес". Особливості правового регулювання бюджетного процесу визначаються чітким процедурним порядком організації його стадій і узгодженою роботою всіх його учасників, законодавче визначення повноважень яких впливає на ефективне формування і витрачання бюджетних коштів.

Бюджетний процес ґрунтується на основних правових засадах, принципах, які гарантують чіткість та неупереджене планування, цільове та ефективне використання коштів, здійснення постійного контролю за виконанням бюджетів, дотримання фінансової, а зокрема бюджетної дисципліни таї деталізують риси бюджету. Такими основоположними ідеями є принципи, які характерні бюджетній системі України взагалі, так і властиві безпосередньо бюджетному процесу [5].

У періоді розвитку кризових явищ в економіці України відбуваються зміни у фінансовій системі держави, які супроводжуються різким погіршенням її можливостей забезпечувати соціальні гарантії та розвивати галузі соціальної, інституційної, наукової та інших сфер, які належать до бюджетних. У зв'язку з цим зро-

стає роль і значення удосконалення порядку складання звітності з метою більш раціонального використання фінансових ресурсів. Названі причини вимагають реформування бюджетної сфери та, безумовно, впливають на порядок ведення бухгалтерського обліку, форми й обсяги подачі звітної інформації, систему внутрішнього і зовнішнього контролю за використанням бюджетних коштів.

Тобто загаломі процес удосконалення стосується саме технології обліку й опрацювання економічної інформації. Найбільш сучасними є автоматизовані інформаційні технології, здатні активно впливати на інтенсифікацію використання наявних ресурсів бюджетної сфери. У зв'язку з цим дослідження автоматизації процесів обліку, контролю та аналізу є особливо актуальними.

Нині залишається невирішеним ряд проблемних питань, яким науковці приділяють недостатньо уваги та не мають єдиної позиції. Це, зокрема, актуальний і невичерпний перелік питань з обґрунтування єдиного категоріального апарату щодо розуміння фінансової звітності, уточнення її місця в національній моделі обліку, визначення та узгодження (вирішення) конфлікту інтересів її користувачів, встановлення інформаційної спрямованості фінансової звітності на фоні асиметричності та достовірності інформації, що в ній розкривається, пошук нових підходів до розробки та впровадження дієвого механізму підвищення якості фінансової звітності шляхом її ефективного державного регулювання тощо.

Наприкінці 2014 р. Верховна рада внесла низку прогресивних змін до законодавчих актів, які є запорукою створення нової бюджетної системи. Основна мета змін до Бюджетного кодексу України — запровадити нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Разом з Бюджетним кодексом змін зазнали також і Податковий кодекс України та багато інших законів. В основі змін до Бюджетного кодексу України — децентралізація влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад, що передбачає перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному, регіональному та місцевому рівнях, підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. При розробці механізмів децентралізації за основу взятий досвід Польщі.

Головними напрямками змін, які стосуються підвищення ефективності бюджетного процесу є:

1. Бюджетна та фінансова самостійність місцевих бюджетів.

2. Закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення доходної бази місцевих бюджетів. Пропонуємо закріпити за місцевими бюджетами 50% податку на прибуток підприємств задля підтримки місцевого бізнесу. Також вважаємо, що дешої передчасною була відміна у 2015 році збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, фіскальної значення якого в доходній базі місцевих бюджетів було значно вищим від питомої ваги збору за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору.

3. Новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання. Суттєва новація — вирівнювання бюджету

не за видатками, а за доходами (як у багатьох країнах), що значно стимулює регіони доі нарощення доходів.

4. Нова трансфертна політика для посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях.

5. Децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності.

6. Поява нових учасників бюджетного процесу — територіальних громад. Громади, об'єднані відповідно до критеріїв, визначених Законом про добровільне об'єднання територіальних громад, матимуть такі ж повноваження, як міста обласного значення. Територіальні громади, які об'єднуються до 15 жовтня року, що передус плановому, зможуть перейти на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом починаючи з планового бюджетного періоду. Однак, органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися, позбавляються права на виконання делегованих державою повноважень.

7. Невикористані субсидії та субвенції залишаються в розпорядженні місцевого бюджету і можуть бути використані у наступному році. Таким чином відтепер місцеві громади зможуть плавніше планувати деякі видатки свої бюджетів, особливо капітальні.

8. Кошти "фонду регіонального розвитку" мають бути розподілені не пізніше, ніж через 3 місяці після прийняття Державного бюджету (таким чином, у місцевих органах влади буде достатньо часу на їх використання). Місцеві органи влади повинні будуть фінансувати 10% витрат на ці проекти, що, можливо, підвищить якість розроблюваних ними проектів.

9. Введені деякі передумови для середньострокового (трьохрічного) бюджетного планування. У рамках бюджетного процесу НБУ буде надавати трирічний прогноз "показників валютно-курсової політики".

10. Відповідно до внесених змін у Бюджетний кодекс, відбулося посилення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів у частині формування паспортів бюджетних програм та запровадження форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку для збору інформації, необхідної для підтвердження результативних показників бюджетних програм.

11. На вимогу Світового банку розроблені заходи для створення ефективної і прозорої системи управління державними інвестиціями. Зміни направлені на подолання кількох проблем: по-перше, поганого планування й непрозорості процесу відбору проектів, які фінансуються за рахунок капітальних вкладень; по-друге, розподілу бюджетних коштів у ручному режимі; по-третє, фрагментарного й нестабільного фінансування.

12. Закони України або їх окремі положення, які впливають на показники бюджету (зменшують надходження бюджету та/або збільшують витрати бюджету) і приймаються: не пізніше 15 липня року, що передус плановому, вводяться в дію не раніше початку планового бюджетного періоду; після 15 липня року, що передус плановому, вводяться в дію не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим [6].

Парламент підтримав зміни до Бюджетного кодексу України для запровадження середньострокового

планування (законопроект № 6161). Це перший крок до повноцінного переходу на середньострокове бюджетування та новий ефективний механізм управління бюджетним процесом. Перехід від однорічної до трирічної перспективи бюджетного планування є не просто технічною зміною у формуванні бюджету шляхом додавання у розрахунках ще двох бюджетних періодів, а системною зміною бюджетної політики, яка має забезпечити стратегічний підхід до визначення пріоритетних заходів та відповідний розподіл обмежених ресурсів.

Прийняте рішення дозволить підготувати якісно новий проект Основних напрямів бюджетної політики на 2022-2023 роки і ще на один крок наблизитися до середньострокового бюджетного планування.

Також для вирішення проблем бюджетного процесу доцільно провести низку заходів, серед яких:

1) чітко регламентувати функції, права і відповідальність фінансових органів при погодженні кошторисів витрат і штатних розписів, внесенні змін до них;

2) запровадити нові та вдосконалити чинні нормативи щодо планування видатків і використання бюджетних коштів та матеріальних цінностей. Дана ситуація пояснюється тим, що чинні нормативи не враховують інфляційні зміни, що відбувається в державі, і здебільшого планові видатки не відповідають їх фактичним розмірам, тому пропонуємо враховувати плановий індекс інфляції, що дасть змогу ефективно планувати і використовувати бюджетні кошти;

3) визначити предмет і обсяг фінансового контролю, який стосовно бюджетних коштів мають здійснювати головні розпорядники бюджетних коштів, підрозділи відомчого контролю, фінансові органи та органи Державної казначейської служби, встановити відповідальність посадових осіб за невиконання або неналежне виконання цих функцій;

4) проаналізувати витрати на здійснення бюджетних програм та вигід від їхньої реалізації повинен передувати стадії планування самих програм. При цьому такий аналіз варто проводити з огляду на політичні, соціальні, правові й адміністративні аспекти виконання бюджету за видатками;

5) розробити механізм визначення взаємозв'язку між фінансуванням бюджетних програм і доходів, що поступають для цих цілей, для виявлення змін у бюджетних видатках при підвищенні або зменшенні фактичних доходів;

6) підвищити якість бюджетної аналітики та бюджетної інформації для забезпечення підконтрольності діяльності учасників бюджетного процесу;

7) забезпечити функціонування інституту незалежних експертів для підвищення якості бюджетної аналітики ефективності управління бюджетними коштами;

8) дотримання принципу системності та наукового супроводження при здійсненні заходів щодо реформування бюджетного процесу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити коло досі ще не вирішених проблем в організації і реалізації бюджетного процесу в Україні. Незважаючи на початок реформування, проблеми присутні на кожній стадії бюджетного процесу. Кінцевим критерієм успіху

просування шляхом реформ мають бути ті можливості, які економіка надає для зростання виробництва.

Тому проблемні аспекти організації бюджетного процесу в Україні вимагають негайного вирішення, адже в перспективі це допоможе забезпечити ефективне управління державними фінансовими ресурсами, підвищити результативність, ефективність і прозорість використання бюджетних коштів, тому що все це є головним аспектом для забезпечення соціально-економічного розвитку України.

Україна має унікальне географічне розміщення, оскільки міститься між країнами Євросоюзу і Східної Європи. В умовах сьогодення політиками і науковцями велось безліч дискусій стосовно того, який саме Україні обрати шлях, а саме тримати курс на вхід у Євросоюз. Проте, враховуючи політичні події, Україна все ж таки рухається у бік співпраці зі Євросоюзом. Тому щоб стати повноправним членом європейської спільноти, перш за все необхідно побудувати фінансову систему, яка б відповідала всім європейським стандартам.

Література:

1. Бугай Т. В. Бюджетний процес в Україні: теоретичний аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 7. 2015. С. 632—637.
2. Фоменко Ю. О. Правове регулювання бюджетного процесу в Україні: дисертація. Ірпінь, 2019. 223 с.
3. Клец Л. Є. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр учбової л-ри, 2007. 640 с.
4. Мацедонська Н.В., Бойчк Д. Проблеми бюджетного процесу в Україні та шляхи його вдосконалення. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/13724/Бойчук%20pdf.pdf>
5. Бюджетний процес в Україні: поняття, етапи та правові засади організації. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9892/>
6. Щербина О. В. Бюджетний процес в Україні в контексті змін бюджетного законодавства. Державне управління: удосконалення та розвиток, № 4, 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=840>

References:

1. Buhaj, T.V. (2015), "The budget process in Ukraine: theoretical aspect", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 7, pp. 632—637.
 2. Fomenko, Yu.O. (2019), "Legal regulation of the budget process in Ukraine", Ph.D. Thesis, Irpin', Ukraine.
 3. Klets', L.Ye. (2007), *Biudzhethnyj menedzhment [Budget management]*, Tsentr uchbovoi l-ry, Kyiv, Ukraine.
 4. Matsedons'ka, N.V. and Bojchk, D. (2016), "Problems of the budget process in Ukraine and ways to improve it", available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/13724/Бойчук%20pdf.pdf> (Accessed 05 January 2023).
 5. osvita.ua (2010), "The budget process in Ukraine: concepts, stages and legal foundations of the organization", available at: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9892/> (Accessed 05 January 2023).
 6. Scherbyna, O.V. (2015), "The budget process in Ukraine in terms of amending the budget legislation", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 4, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=840> (Accessed 05 January 2023).
- Стаття надійшла до редакції 17.01.2023 р.*